

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1920 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändring i vissa delar av förordningen om landsting.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Hellberg*, Johansson i Kälkebo, K. J. Ekman*, Ljunggren, von Geijer*, Oscar E. Larsson, Modig, von Hofsten*, Larsén, Jansson i Edsbäcken*, Zander, Henrikson, Kahlström, Persson i Tofta, Andersson i Igelboda*, Eliasson, Karlsson i Vadstena och Persson i Fritorp.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 58, har herr *Andersson* i Igelboda hemställt, »att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i förordningen om landsting, att stad, som icke utgör egen valkrets, och som icke utan olägenhet kan förenas med annan eller andra städer, må förenas med den domsaga, vari eller varintill den är belägen».

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»Enligt 2 § i förordningen om landsting skall, för utseende av landsfingsmän, länet indelas i valkretsar särskilt för landsbygden och särskilt för städerna.

Bestämmelsen om att städer och landsbygd skola utgöra särskilda valkretsar var nödvändig, så länge de hade att utse landstingsmän efter olika grunder, men sedan denna bestämmelse upphört, torde det böra tagas under övervägande, huruvida något skäl vidare förefinnes för att bibehålla den nu gällande åtskillnaden mellan land och stad i avseende å valkretsindelningen.

Bestämmelsen i fråga tillkom otvivelaktigt under intryck av den uppfattningen, att stad och land hade skilda intressen att bevaka i landstingen, många ansågo till och med, att tingen huvudsakligen skulle komma

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 5 saml. 8 häft. (Nr 8.)

att syssla med landsbygdens angelägenheter, så att det kunde sättas i fråga, huruvida städerna alls skulle deltaga i desamma. De år som gått sedan 1862, då landstingen infördes, ha dock givit en helt annan erfarenhet. Någon intresse motsättning mellan stad och land har ej förmärkts, åtminstone icke på senare tiden, och den proportionellt starkare representation, som städerna haft gent emot landsbygden, har därför också ansetts, utan fara för landsbygdens övervikt, kunnat avskaffas. Däremot har bestämmelsen om, att stad och land skola utgöra särskilda valkretsar bibehållits, utan att något annat skäl därför kunnat åberopas, än att bestämmelsen vunnit hävd, och att dess avskaffande måhända skulle synas städerna ägnat att medföra en ytterligare förskjutning till deras nackdel.

Bestämmelsen medför emellertid ganska stora olägenheter, bland annat därigenom, att en valkrets omfattande småstäder får en mycket spridd form, och detta blir i ännu högre grad fallet genom den utökning av valkretsarnas storlek, som beslutades i samband med rösträttsreformen vid urtima riksdagen 1918. I detta fall kan Stockholms län giva ett exempel. Där äro länets alla städer, utom Södertälje, sammanförda till en valkrets, således omfattar denna valkrets 6 städer spridda över hela länet. Frånsett omöjligheten för valmännen i de olika städerna att lära känna de kandidater, som skola väljas, medför denna valkretsindelning många praktiska svårigheter, såväl vid uppsättande av kandidater, som vid förberedande av valet i övrigt.

Den största olägenheten är dock den, att stadsvalkretsarna bli allt för små för att någon proportionell rättvisa skall kunna åstadkommas. Enligt den valkretsindelning, som verkställdes föregående år, utse 34 stadsvalkretsar eller 60 % av samtliga, 3 landstingsmän eller därunder, 9 valkretsar utse två landstingsmän och 1 valkrets utser endast en landstingsman. Att proportionalismen i dessa fall ej kan komma till sin rätt är uppenbart.

Då, enligt mitt förmenande, städerna ha mera gemensamma intressen med de bygder, vari de äro belägna än med varandra, tager jag mig friheten föreslå sådan ändring i förordningen om landsting, att städer, som ej bilda egen valkrets, må kunna förenas med den domsaga, vari eller varintill de äro belägna.

Samtidigt kunde tagas under övervägande, huruvida stadsvalkretsarna borde göras lika stora som landsvalkretsarna, eller med en minimifolkmängd av 20,000. Då emellertid en sådan förändring skulle innebära, att flertalet städer skulle komma att tillföras landsvalkretsar, och då något skäl möjligen kan finnas att bibehålla stad och land åtskilda, då ej särskilda olägenheter därav uppstå, har jag ej velat föreslå någon ändring i

detta hänseende. Likaledes anser jag, att städer fortfarande må kunna förenas, då detta utan olägenhet kan ske.»

Vid tillkomsten av 1862 års förordning om landsting var frågan, om stad skulle deltaga i landsting eller ej, föremål för starka meningsbrytningar; särskilt anförde man mot städernas deltagande i landstingen, att dessa, som till övervägande del komme att bestå av representanter för landsbygden, icke skulle tillräckligt beakta städernas speciella intressen. Frågan löstes genom bestämmelsen, att stad, vars folkmängdssiffra ej översteg 25,000, skulle deltaga i landsting, under det att stad med större invånareantal skulle utskiljas ur respektive landstingsområde. För att undanröja de betänkligheter, som från städernas håll framkommit mot stads deltagande i landsting, stadgades därjämte, att de städer, som deltog i landsting, skulle i desamma erhålla en i förhållande till folkmängden starkare representation än landsbygden.

Detta stadgande om starkare representation för städerna bibehölls även, då det proportionella valsättet 1909 infördes vid landstingsmannaval. Därvid genomfördes även, som en följd av proportionalismens införande, bestämmelser om större valkretsar, och då måste givetvis, på grund av den olika representationsrätten, städerna för sig sammanslås till särskilda valkretsar, skilda från landsbygdens.

Så länge den olika representationsrätten för land och stad kvarstod, var alltså en uppdelning på lands- och stadsvalkretsar vid val till landsting nödvändig. Då denna olika representationsrätt genom lagen av 23 december 1918 borttogs, var emellertid möjlighet beredd även för nya bestämmelser beträffande valkretsindelningen. Tanken på en sådan förändring, varigenom vid indelningen i landstingsvalkretsar stad skulle kunna sammanföras med kringliggande landsbygd, framfördes också av det tredje särskilda utskottet vid 1918 års urtima riksdag, som hade att behandla de föreslagna ändringarna i landstingsförordningen. Utskottet skriver nämligen i sitt utlåtande nr 1, sedan det motiverat det av hänsyn till proportionalismens bättre tillgodoseende framkomna förslaget, att på landet minimiantalet landstingsmän på varje valkrets skulle höjas från tre till fem: »En motsvarande anordning för städernas vidkommande har utskottet däremot med hänsyn till de med en dylik anordning förenade praktiska svårigheterna och den knappa tid, som stått till utskottets förfogande, för närvarande ej kunnat föreslå. Frågan synes emellertid utskottet vara värd all uppmärksamhet, *därvid särskilt bör tagas under övervägande, huruvida icke för vinnande av det angivna syftemålet mindre städer lämpligen kunna förenas med kringliggande landsbygd i gemen-*

*Utskottets
yttrande.*

samma valkretsar.» Utskottet har alltså tänkt sig sammanförandet i gemensamma valkretsar av städer och landsbygd såsom ett medel att skapa de större valkretsar, som ur proportionalismens synpunkt äro önskvärda.

En förändring i den riktning, som i det nämnda utskottsutlåtandet antydes och i förevarande motion föreslås, synes ur flera synpunkter väl motiverad. De vid landstingsförordningens tillkomst framkomna farhågorna för en stark intresse motsättning mellan stad och landsbygd inom landstingen hava, så vitt utskottet har sig bekant, icke besannats och därmed hade bestämmelsen om skilda valkretsar lika väl som det 1918 borttagna stadgandet om olika representationssätt förlorat sitt väsentliga berättigande. Det torde vara otvivelaktigt, att de smärre städer, varom här är fråga, ur intressesynpunkt i regel stå närmare kringliggande landsbygd än de städer, med vilka de för närvarande äro förenade till landstingsvalkretsar. Särskilt starkt framträder den berörda bristen i nuvarande ordning i de icke sällsynta fall, då ett flertal småstäder i skilda delar av ett län äro förenade till en landstingsvalkrets. Härtill kommer att, såsom i det citerade utskottsutlåtandet framhålles, genom en förändring i föreslagen riktning större valkretsar skulle kunna erhållas, vilket ur proportionalismens synpunkt måste anses önskvärdt; de flesta stadsvalkretsarna äro enligt nu gällande ordning så små, att det proportionella valsättet alls icke, eller blott i ringa grad, kommer till sin rätt. På grund av dessa skäl anser utskottet en förändring i den av motionären föreslagna riktningen önskvärd.

Utskottet anser sig emellertid ej kunna, såsom i motionen påyrkats, omedelbart föreslå de ändringar i landstingsförordningen, som för tillgodo-seende av motionens syftemål äro behövlige. En begäran hos Kungl. Maj:t om utarbetandet av behövlige stadganden synes så mycket mera befogad, som möjligen, i samband med pågående utredning om reformering av det proportionella valsättet, även andra förändringar i hithörande delar av landstingsförordningen kunna visa sig behövlige. Därjämte bör, enligt utskottets mening, vid utarbetandet av dessa bestämmelser den frågan komma under prövning, huruvida icke i fall, då städerna i en landstingsvalkrets fortfarande önska bilda gemensam valkrets, detta fortfarande utan hinder av de ifrågasatta nya bestämmelserna må kunna ske.

På grund av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om sådana ändringar i förordningen om lands-

ting, att stad, som icke utgör egen valkrets och ej utan olägenhet kan förenas med annan eller andra städer, må förenas med den domsaga, vari eller varitill den är belägen.

Stockholm den 12 mars 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation

av herrar *Ekman, K. J., von Geijer och von Hofsten.*

STOCKHOLM, O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI, 1920
